

Голас Радзімы

№ 39 (2181)
27 верасня 1990 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

ШТО МЫ МАЕМ НА СТАРАСЦЬ

«Закон, якога
ўсе чакалі»
Стар. 3

ЧАЛАВЕК, ЯКІ ПАКІНУЎ «РАЙ»

«І гэтым усё
сказана...»
Стар. 4

РУШЫЦЦА БАР'ЕР ІЗАЛЯЦЫІ

«Мы і Запад»
Стар. 6

Сінявокі лён — сімвал Беларусі. Гэты «паўночны шоўк» вяртае прыносіў рэспубліцы і славу, і добрыя прыбыткі. Прыносіў, бо некалькі дзесяткаў гадоў назад па ўказцы нечых «разумных» галоў пасевы яго значна скараціліся. І толькі цяпер справа пачала мяняцца да лепшага: многія гаспадаркі плануюць у бліжэйшы час адвесці пад лён і значныя плошчы, і лепшыя землі.

А пакуль такі пейзаж — пукі лёну на полі—сустракаецца не так часта.

Фота С. КРЫЦКАГА.

НА УРАДАВЫМ УЗРОЎНІ

З пяццю рэспублікамі Савецкага Саюза—Туркменія, Азербайджанам, Арменіяй, Кіргізіяй, Сацыялістычнай Рэспублікай Малдова заключыла Беларусь дагаворы на ўрадавым узроўні. Днямі ў Мінску падпісана яшчэ адно пагадненне аб эканамічным, навукова-тэхнічным і культурным супрацоўніцтве паміж

СУПРАЦОЎНІЦТВА

РАЗМАХ «САЎІНТЭКСА»

Дэфіцытную пражу для моднага адзення будзе вырабляць новае сумеснае савецка-італьянскае прадпрыемства «Саўінтэкс». Яго заснавалі Магілёўскае вытворчае аб'яднанне шаўковых тканін, дзве маскоўскія знешнеэканамічныя арганізацыі—«Саюзхімэкспарт» і «Саюзгалоўлепрамсыравіна», а таксама італьянская фірма «Ной інжынірынг».

Ужо падрыхтавана прамысловая пляцоўка ў адным з цэхаў Магілёўскага аб'яднання. Па дагавору італьянская фірма паставіць самае сучаснае, аснашчанае камп'ютэрамі і кандыцыянерамі прадзільнае абсталяванне, лабараторыю. Словам—увесь комплекс для выпуску пражы вышэйшай якасці. Італьянскія спецыялісты дапамогуць зманціраваць яго і наладзіць вытворчасць, абуцаць тэхстыльшчыкаў. Магутнасць комплексу—дзевяцьсот тон пражы ў год. З яе можна атрымаць чатыры з палавінай мільёны метраў модных тканін.

Работы вядуцца па праграме супрацоўніцтва заходнеўрапейскіх фірм з прадпрыемствамі Магілёўскай вобласці, якая атрымала назву «Усход-Заход, Магілёў».

УЗНАГАРОДЫ

ГАНАРОВАЕ ЗВАННЕ

За вялікія заслугі ў развіцці савецкага музычнага мастацтва і плённую педагогічную дзейнасць Прэзідэнт Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік М. Гарбачоў прывёў галоўнаму дырыжору, мастацкаму кіраўніку хору Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню Роўду Віктару Уладзіміравічу ганаровае званне «Народны артыст ССР».

МЕДАЛЬ Ф. СКАРЫНЫ

За выдатныя даследаванні гісторыі Беларусі, дасягненні ў галіне нацыянальнай мовы, літаратуры, культурна-асветнай дзейнасці Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў медалём Францыска Скарыны:

Белакоза Алеся Мікалаевіча — настаўніка беларускай мовы і літаратуры, загадчыка музейнага комплексу ў в. Гудзевічы Мастоўскага раёна.

Глевіча Ніла Сямёнавіча — пісьменніка, старшыню рэспубліканскай рады Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны.

Ермаловіча Мікалая Іванавіча — гісторыка, члена Саюза пісьменнікаў БССР.

Ткачова Міхаіла Аляксандравіча — загадчыка рэдакцыі гісторыі БССР выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя».

ВЫСТАЎКІ

МОРА КВЕТАК

Вядомы афарызм «Дзівакі ўпрыгожваюць свет» як нельга лепш падыходзіць у нашы поўныя канфліктаў дні да экспазіцыі, разгорнутай на ВДНГ БССР.

«Аматарства Беларусі», выстаўка 75 унікальных калекцый — ад старых аўтамабіляў да экзатычных ракавін — прапануе наведвальнікам яшчэ і сімфонію кветак.

Яе аўтары — аранжыроўшчыкі Мінска, Віцебска, Масквы, Ленінграда і Рыгі — спалучаюць сваю фантазію з фарбамі асенняй прыроды ў конкурсе на лепшую кампазіцыю кветак. Гледачы самі назавуць пераможцу, узяўшы для параўнання размешчаныя побач 10 работ прызнанай польскай аранжыроўшчыцы Веславы Шыпер.

Дарэчы, яе карціны з засушаных кветак і траў прайдуць у дар Рэспубліканскаму навукова-метадычнаму цэнтру культуры, які стаў арганізатарам першага ў Беларусі агляду захапленняў яе жыхароў.

урадамі Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і Таджыкскай Савецкай Сацыялістычнай рэспублікі.

НА ЗДЫМКУ: пагадненне падпісалі намеснікі старшынь Савета Міністраў БССР і Таджыкскай ССР В. ПІЛЮТА і Г. МУРАЎЕУ.

ВЕСТНІ АДУСЮЛЬ

● Уладзіміра Сакуту, які 35 гадоў рабіў механізатарам у калгасе «Зара», што пад Баранавічамі, праводзілі на пенсію. Як і прынята ў гаспадарцы, урачыста ўручылі падарунак. На памяць далі трактар, каб лясчэй было ўпраўляцца на сваім агародзе. Раней такія ж трактары для агарода атрымалі пры выхадзе на пенсію Іван і Дзмітрый Маляўкі.

● У Мінску ініцыятыўная група стварае «Беларускае гісторыка-радаводнае згуртаванне». Яго мэта — займацца генеалогіяй, да якой цяпер у людзей вялікая цікавасць. Каму не хочацца «вырасціць» сваё генеалагічнае дрэва!

● У Гродне адкрыта духоўная семінарыя Беларускай Епархіі рымска-каталіцкай Царквы. Яна будзе рыхтаваць ксяндзоў для касцёлаў у Беларусі. Пачалі заняткі першыя 40 слухачоў семінарыі. У праграме—абавязковае вывучэнне беларускай мовы.

● У Траецкім прадмесці беларускай сталіцы справіла наваселле літаратурна-мастацкага гасцінага імя Уладзіслава Галубка. Яна стане філіялам Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнага і музычнага мастацтва Беларусі, які цяпер ствараецца ў Мінску. Гасціна ў Траецкім, як і ранейшая на вуліцы П. Глебкі, створана дзякуючы энтузіязму самадзейнага мастака А. Наліваева.

● На Брэстчыне пабывала канадская спартыўная дэлегацыя. Яе ўзначальваў кіраўнік праграмы «Спорт для ўсіх», начальнік аддзела міністэрства спорту Канады Цім Вір. Мэта візиту — пашырэнне спартыўных сувязей Беларусі і Канады.

ЧАРНОБЫЛЬ — БОЛЬ АГУЛЬНЫ

Абследаваны сотні вёсак, зроблены дзесяткі тысяч вымярэнняў, адабраны тысячы проб—такі вынік работ па ацэнцы радыяцыйнага становішча, якую вядуць у Бярозаўскім, Драгічынскім і Івацэвіцкім раёнах супрацоўнікі навукова-вытворчага аб'яднання «Рудгэафізіка» з Ленінграда. Штодзённа пяццю брыгадамі абследаецца 200—300 квадратных кіламетраў тэрыторыі з прымяненнем найноўшых, часам унікальных прыбораў, якія дазваляюць у палявых умовах атрымаваць даныя адразу па некалькіх радыяметрычных параметрах. Вучоны і спецыялісты выступаюць перад насельніцтвам з лекцыямі і дэкладамі, даюць жыхарам практычныя парады.

НА ЗДЫМКУ: адна з брыгад лясеніградскіх даследчыкаў у вёсцы Старыя Пяскі Бярозаўскага раёна.

НАТАТКІ КАМЕНТАРА

ГОЛАС БЕЛАРУСІ

Пачала работу 45-я сесія Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Першым яе крокам было прыняцце ў садружнасць народаў княства Ліхтэнштэйна, маленькай дзяржавы, якая ў апошнія гады праяўляе прыкметную актыўнасць на міжнароднай арэне. Вядома, цікава будзе даведацца, што новага ўнясе 160-ты член ААН у вырашэнне тых праблем, якія хвалюць сёння свет. Але нас (хай даруюць іншыя наш эгаізм) больш цікавіць, што скажа з высокай трыбуны ААН адна з яе дзяржаў-заснавальніц — Беларуская ССР, што павезла ў Нью-Йорк беларуская дэлегацыя.

Раней мы даведваліся з кароткіх афіцыйных паведамленняў, што дэлегацыя Беларускай ССР на чале з міністрам замежных спраў рэспублікі адбыла на чарговую сесію Генеральнай Асамблеі ААН. І, бадай, усё. Нават ніколі не паведамляўся поўны склад дэлегацыі. Потым на працягу работы сесіі з'яўляліся ў прэсе паведамленні аб тым, як выступаюць члены дэлегацыі па глабальных праблемах. Толькі зрэдку гаворылі пра свае — беларускія.

Відаць, на гэты раз будзе інакш. На прэс-канферэнцыі, якую правёў для мінскіх журналістаў перад ад'ездам дэлегацыі на сесію новы міністр замежных спраў Беларусі Пётр Краўчанка, было яму зададзена цікавае пытанне: колькі нам будзе каштаваць дэлегацыя? Вось даслоўна, што адказаў міністр: «Беларусі гэта не каштуе ні капейкі, ні цэнта, таму што ўсе фінансавыя пытанні вырашаюцца Міністэрствам замежных спраў ССР. Пакуль наша міністэрства мае статус саюзна-рэспубліканскага».

І тым не меней на другое пытанне: якія высокія інстанцыі (мелася на ўвазе — партыйныя) вызначаюць пункт гледжання нашай дэлегацыі, міністр цвёрда заявіў: «Цяпер пункт гледжання нашай дэлегацыі будучы вызначаць карэнныя нацыянальныя інтарэсы. І ніхто больш, ніякая інстанцыя».

Нават не верыцца, каб мы так асмялелі. Але, трэба меркаваць, дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце Беларусі вымагае новых падыходаў. Калісьці ў нас існаваў стэрэатып, абавязковы, як малітва для прававернага католіка: мы, як і ўвесь савецкі народ. Цяпер мы бачым, што наш Саюз складаецца з розных народаў. Не адмаўляючы агульнага, што нас аб'ядноўвае, мы ўсё ж сцвярджаем адметнасць нацыянальных інтарэсаў кожнага.

Мяркуючы па той праграме, з якой паехала наша дэлегацыя на сесію ААН, прадстаўнікі розных дзяржаў пачуюць у высокім будынку на Іст-рывер голас Беларусі. (Дарэчы адзначыць, што ўпершыню за гісторыю Беларускай ССР на сесіі ААН будучы выступаць адразу дзве першыя асобы дзяржавы). На жаль, гэта будзе голас болю. Бо выступленні лідэраў беларускай рэспублікі прысвечаны нашаму чарнобыльскаму гору. Старшыня Савета Міністраў БССР Вячаслаў Кебіч намагаўся звярнуць увагу сусветнай грамадскасці на тое, што адны мы не справімся з ліквідацыяй вынікаў чарнобыльскай катастрофы. Калі верыць розным крыніцам, у тым ліку і заходнім, нашы страты дасягаюць 100 мільярдаў рублёў. Той жа чарнобыльскі лейтматыў і ў выступленні Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Мікалая Дземьянчы, які прывяў ўдзел у «Сусветнай сустрэчы на вышэйшым узроўні ў інтарэсах дзяцей». Нарэшце, міністр замежных спраў Пётр Краўчанка таксама мае намер прысвяціць сваё выступленне з трыбуны ААН праблемам, звязаным з чарнобыльскай трагедыяй—гэтай Галгофай беларускай нацыі канца XX стагоддзя.

Вельмі хацелася б разлічваць на станоўчую рэакцыю сусветнай супольнасці. Толькі ў яе не адна наша бяда: сёння свет хвалюе прывід вайны на Блізкім Усходзе, ірака-кувейцкі крызіс. Каб чатыры, прынамсі, гады назад колішнія кіраўнікі Беларусі мелі свой голас і расказалі свету аб нашай бядзе! На жаль, тады мы былі, «як і ўвесь савецкі народ».

Але беларуская дэлегацыя, у якую ўключаны такія цікавыя і паважаныя людзі, як народны дэпутат БССР, намеснік генеральнага дырэктара па знешнегандлёвых сувязях аб'яднання Беларуска-МАЗ Яўген Селівончык, вядомы вучоны і пісьменнік Адам Мальдзіс, пастаянны прадстаўнік Беларусі пры ААН Геннадзь Бураўкін, і якая, дарэчы, упершыню была зацверджана Саветам Міністраў рэспублікі, павезла ў Нью-Йорк вялікі пакет прапановаў. Будзем спадзявацца, што яна заявіць аб Беларусі не толькі як аб краі, дзе сёння пад пагрозай само біялагічнае існавання народа, але і аб краі вялікага асветніка эпохі Адраджэння Францыска Скарыны, аб рэспубліцы з вялікім эканамічным патэнцыялам.

Думаю, што вечар у «Клубе рускай кнігі» ў ААН, прысвечаны 500-годдзю Францыска Скарыны, даў уяўленне тым, хто на яго прыйшоў, хто мы і што мы прывнеслі свету, як узбагацілі яго культурную скарбніцу. А ўзняцце дзяржаўнага сцяга Беларускай ССР у Новым Арлеане і адкрыццё Беларуска-амерыканскай гандлёвай асацыяцыі, у якім прыме ўдзел Старшыня Савета Міністраў рэспублікі В. Кебіч, засведчыць не толькі амерыканцам аб нашым намеры ўмацоўваць сваю суверэннасць і развіваць дзелавыя кантакты з любой краінай свету.

І яшчэ адна дэталю. Раней нашы дыпламатычныя службы пазбягалі залішніх кантактаў з эміграцыяй, а з той, што добра гаворыць па-беларуску, і наогул баяліся сустракацца. На гэты раз, як заявіў П. Краўчанка на прэс-канферэнцыі, ён адкрыты для кантактаў. Вось яго словы: «Будучы ў Нью-Йорку, я хацеў бы бачыць нашых беларусаў. Я думаю, што мы будзем шчыра супрацоўнічаць з нашай эміграцыяй. Зразумела, з тымі людзьмі, у каго рукі не ў крыві».

Крок да эміграцыі зроблены. Хацелася б спадзявацца, што крок нам насустрач зробіць і яна.

НА ЗЯМЛІ БАЦЬКОЎ

І ГЭТЫМ УСЁ СКАЗАНА...

У 1944-м, калі ў Мінску панаваў ужо хаос адступлення, яго вывезлі немцы ў Германію. Маці, якая прыбегла яго праводзіць, невядома, ці на жыццё, ці на пагібель, у апошнюю хвіліну рашылася, паехала ў белы свет, як у кашейку, разам з сынам. Губляць ёй не было чаго: яны жылі толькі ўдваіх, а была надзея: можа дзе па дарозе праз Беларусь удацца збегчы. Ды не ўдалося, іх прывезлі ў Баварыю.

Труну з прахам маці ён некалькі гадоў назад перавёз з нью-йоркскіх могілак на бабруйскія. Прыгадваю яго словы: «Не, завяшчання такога маці мне не давала, але надта ж часта гаварыла пра тое, каб на вечны спачын легчы ў родную зямельку».

А ён сам, Валянцін Жаркевіч? Сёлета ён зноў прыехаў у Мінск да сяброў сваёй маладосці. Гэта ўжо пяты яго візіт на Радзіму, пачынаючы з 1985-га года. Памятаецца, пазалетась, пры развітванні, я спытаўся ў Валянціна Жаркевіча, што яго цягне кожнае лета сюды, на Радзіму? Мог бы паехаць турыстам у якую цікавейшую краіну.

— Вы самі адказалі на пытанне — Радзіма цягне.

Такіх слоў я нават не чакаў, бо ў той прыезд яго моцна пакрыўдзілі нашы чыноўнікі з АБІРа, незаслужана пакрыўдзілі. І мне здавалася, што ён дасць зарок, больш сюды — ні нагой. Але Валянцін Жаркевіч не з тых людзей, хто чыноўніка атаясамлівае з сваім народам, з усім, што яму дарага тут.

Радзіма... Гэтым словам усё сказа-на.

Як звычайна, прыехаўшы ў Мінск, Валянцін заходзіць да мяне ў рэдакцыю. І тады за чаем бясконца цячэ наша гутарка. Так было і на гэты раз.

Летась ён не быў на Беларусі. Той год стаў для яго пераломным. Пасля 40 гадоў жыцця ў Амерыцы Валянцін Жаркевіч пераехаў, відаць, назаўсёды з Ньют-Йорка ў Варшаву. Пра гэта ён паведаміў мне ў оваіх лістах. І вось цяпер мне хацелася пачуць ад

яго самога, чаму ён зрабіў такі крок.

— Вядома, Варшава не Ньют-Йорк і тым болей не Парыж. Але справа не ў гэтым... — пачуў я ў адказ. — Бачыце, я даўно ўжо хацеў пасяліцца дзе-небудзь у Еўропе. Проста — тут жыць цікавей. Але дзе ў Еўропе? Выбраў Польшчу. З аднаго боку, тут у мяне сваякі. А ў маіх гадах (дзяцей у мяне няма) самае цяжкае — адзіноцтва. І як добра, калі ёсць хтосьці блізка побач. Ну, а з другога боку, пасяліўшыся ў цэнтры Еўропы, можна лёгка выбрацца ў любую краіну. І часу нямнога забярэ, і дзешавей. Вось білет у Мінск і назад у Варшаву каштаваў мне ўсяго 21 долар. А жыць я ў Ньют-Йорку, колькі трэба было б заплаціць? Уяўляеце? Ну, і мабыць самае галоўнае — блізка да родных мясцін.

— У такім разе прабачце за некарэктнае, як цяпер модна ў нас выражацца, пытанне: чаму ж не ў Беларусь? Тут жа ў вас таксама ёсць краўніны. Здаецца, у Бабруйску?

— Пра гэта я думаю ўсё жыццё, — каб вярнуцца на старасці год у Беларусь. Тут у мяне і сяброў многа. Але ж у вас не вырашана самае важнае пытанне — пенсія. Сюды маю амерыканскую пенсію не перавядуць. Няма такога пагаднення паміж ЗША і СССР. А то я з усёю душой памкнуўся б сюды. Вашы пустыя магазіны мяне не палохаюць. Што з таго, калі яны поўныя, а ў вас няма за што купіць. Каб была такая магчымасць пераехаць, я выбраў бы Мінск. Бабруйск — не, усё-такі занадта правінцыяльны. А я прывычаўся да шумнага жыцця. Тут, у сталіцы, ёсць куды пайсці — тэатры, выстаўкі, канцэртныя залы.

Мінск мне дарагі і тым, што я тут вучыўся, помню выпускны вечар 21 чэрвеня 1941 года і першы дзень вайны...

І цяпер першыя яго словы пра Мінск былі прыхільныя, душэўныя. Цешыла яго сэрца, што Мінск выглядае чысцейшым за Варшаву, што пе-

раходы не забіты вулічнымі гандлярамі-спекулянтамі, што людзі мяккія, ветлівыя.

Думаю, што нашаму ўнутранаму чытачу, які сёння зайздросціць гэтай «райскай Амерыцы», так і карціць даведацца, як Валянцін Жаркевіч адважыўся кінуць забяспечаны ўсім Ньют-Йорк і перасяліцца ў Варшаву з яе страшнай дарагоўляй. Тыя ж паллякі, ды і тысячы нашых беларусаў толькі і бачаць сны пра Запад, многія з іх хоць сёння гатовы кінуць тут усё і выехаць у любую капіталістычную краіну.

Аказваецца, любы медаль мае два бакі. Вось што раскажаў мне Валянцін Жаркевіч.

— Не магу сказаць, што ў Ньют-Йорку мне жылося бедна. Я працаваў у камерцыйнай фірме, меў і свой прыватны заробак, добрую кліентуру. Але настала пара пайсці на спачын. А на маю пенсію ў Ньют-Йорку не пражывеш. Некаторыя ў нас атрымліваюць дзве пенсіі. Гэта значыць, што яны рабілі ў вялікіх кампаніях, дзе ім даецца, акрамя агульнадзяржаўнай, яшчэ і пенсія кампаніі. І на тую, і на другую трэба плаціць уносімі, пакуль працуеш. Затое пасля маеш дзве пенсіі. Я працаваў у такой кампаніі, дзе пенсійнага фонду не было. І таму атрымліваў толькі дзяржаўную пенсію, свае 470 долараў. Для Ньют-Йорка гэта вельмі мала, жыццё вымагае, прынамсі, удвая болей. Мне толькі кватэра абыходзілася 600 долараў штомесяц.

Але долар гэта не злоты і не рубель, таму Валянціну Жаркевічу нават пры сённяшняй дарагоўлі ў Польшчы, жыццёца лепш, чым у Амерыцы. Цяпер я разумею тую прымаўку: вось каб зарабіць на Захадзе, у капіталістаў, а жыць пры сацыялізме. Праўда, сёння ў Польшчы застаўся толькі благі спаміт пра сацыялізм, але на долар тут жывецца нішто сабе.

— Я магу жыць па-людску ды яшчэ і эканоміць за год на паездкі за мяжу, — гаворыць новы варшавянін. — Месяц назад я быў у сябра ў Францыі, цяпер воль у Мінску... За тыя грошы, на якія я прыдбаў сабе кватэру ў Варшаве, там, у Ньют-Йорку, я мог бы купіць толькі дзірку ад абаранка.

Так, усё ў гэтым свеце адноснае, і жыццёвыя магчымасці — таксама.

— Не ўсюды за граніцай, у тых жа

ЗША, чалавек, які працуе, атрымлівае столькі грошай, каб жыць прыляваючы, — пераконваў мяне Валянцін Жаркевіч. — Многія атрымліваюць вельмі малыя заробкі і жывуць больш чым сціпла.

Тут наша размова за чаем міжволі перакінулася на нашы сённяшнія праблемы, і я пачуў цікавыя разважання майго суайчынніка.

— Роўнасці, якую ў вас прапаводавалі 70 год, на самай справе няма. Роўнасць прырэчыць самой натуре чалавека, яго існасці. Адзін родзіцца здаровым — другі хворым, адзін прыгожы — другі пачвара, адзін моцны — другі слабы, адзін працавіты — другі гультай. Чаму яны павінны быць роўныя?..

Слухайце, я ўсё жыццё абараняў у спрэчках ваш «справядлівы лад», дзе ўсе роўныя. А цяпер бачу, што памыляўся. Мне здаецца, вам таксама патрэбна прыватная ўласнасць, каб кожны меў магчымасць правіць сябе, паказаць, на што ён здольны. Каб не апускаліся рукі ў працавітага і рулівага чалавека.

Валянцін Жаркевіч быў у Мінску якраз у пару «тытунёвых бунтаў», калі раззлаваныя курцы, што не маглі купіць у магазінах нават махоркі, выходзілі на вуліцы, перакрываў рух і мітынгавалі, патрабуючы дыгарэт. Як і кожнаму чалавеку, якому неабыхавы лёс свайго народа, яму было прыкра і балюча бачыць і пустыя нашы магазіны, і даведзеныя ледзь не да адчаю людзей. І таму многае ў нашай перабудове яму было незразумела. Было і засталася.

— Паслухайце, і пры Брэжневе ў вас былі такія ж чахлыя калгасы, а ўсё-такі ў магазінах нешта было... Чаму ў вас усё часосці чакаюць, а нічога не выконвае? Замест таго, каб працаваць, у вас бастуюць ды мітынуюць. Ад гэтага ні хлеба, ні шкарпэтак не прыбудзе.

Што мог я адказаць майму суайчынніку, які, ведаю, і на лета прыдзе на сваю дарагую і гаротную Радзіму? Толькі паабяцаць, што за год у нас нешта зменіцца, бо абяцанні сёння ў нас — самы танны і даступны кожнаму тавар. Але ведаю: Валянціну Жаркевічу, як ўсім нам, лягчэй ад гэтага не стане.

В. КРАСЛАЎСКІ.

ДА 500-годдзя 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ФРАНЦЫСКА СКАРЫНЫ

Кнігі беларускага асветніка — першае ў гісторыі ўсходнеславянскай культуры навукова-папулярнае выданне Бібліі. На жаль, пакуль што і апошняе. Бо і сёння мы не маем ні фундаментальнага навуковага, ні папулярнага, народнага выдання гэтага літаратурнага твора, а больш дакладна — цэлай бібліятэкі, паяднай не толькі агульным пераплётам, але і ў сакральным сэнсе.

У прадмовах да біблейскіх кніг і анатацыях да іх раздзелаў Ф. Скарына пераказаў іх сюжэты, ахарактарызаваў іх асноўных герояў. Былі ў яго свае любімыя вобразы — шматпакутны Іоў, цар Саламон, цар Давід, гераічная Эсфір і чыстая сэрцам Руф. Сярод новазапаветных аўгараў ён выдзеліў евангеліста Луку, апостала Паўла; сярод евангельскіх вобразаў — Ісуса Хрыста і Багародзіцу.

Гэтую частку духоўнага свету першадрукара звычайна абмянаюць скарыназнаўцы. Тут мы спынімся толькі на гісторыі трох, бадай што, самых драматычных герояў Бібліі.

ТРАГЕДЫЯ
АВЕСАЛОМА

У прадмове да біблейскай старазапаветнай 2-й кнігі Царстваў (1518) Ф. Скарына сярод іншых падзей прыпамінае бітву другога цара Ізраільска-Іудзейскай дзяржавы Давіда (канец XI — першая палова X ст. да н. э.) са сваім сынам Авесаломам. Мікраартыкул пра гэтага трагічнага героя старажытнай гісторыі, на жаль, не ўвашоў у энцыклапедычны даведнік «Францыск Скарына і яго час». А між тым вобраз Авесалома здаўна прыцягваў увагу паэтаў, мастакоў і драматургаў, асабліва ў перыяды Рэнесансу і класіцызму. І ўжо ў наш час, недзе ў 60—70-х гадах, на студыі Галівуда быў створаны суперфільм «Авесалом, Авесалом...».

Авесалом быў трэцім сынам Давіда ад адной з яго жонак Маахі, дачкі гесурскага цара. Гесур, або Арам-Гешур, — не-

вялікая вобласць на тэрыторыі сучаснай Сірыі. У эпоху цара Давіда гэта было невялікае суседняе з Ізраілем царства. Паводле біблейскай аповесці, Авесалом — найпрыгажэйшы муж ва ўсім царстве, «ад падэшвы ног да верху галавы не было ў яго ніякага недахопу». Усе любаваліся ім, асабліва яго пышнымі доўгімі валасамі. У Авесалома была такая ж прыгожая і любімая ім родная сястра Фамар, таксама вядомая з паэтычных уласабленняў у класічным мастацтве.

І вось паршынец цара Давіда і наследнік яго прастола Амнон (брат Авесалома па бацькоўскай, але не па матчынай лініі), ахоплены гарачым, толькі пачуццёвым каханнем да Фамар, нават захварэў ад свайго палу. Паслухаўшыся парады свайго хітрага сябра, Амнон пайшоў на ашуканства, каб сілаю завалодаць Фамар: ён прытварыўся хворым і папрасіў бацьку прыслаць Авесалому сястру, каб та я згатавала яму абед. Не звважаючы на маленні Фамар, Амнон звалціў сваю сястру па бацькоўскаму роду і адрозу ж

адчуў да яе нянавісць. На просьбу ягонаі ахвяры ўзяць яе за жонку (па законах таго часу брат мог ажаніцца з сястрой ад няроднай маці) Амнон загадаў сваім слугам прагнаць Фамар.

Авесалом даведаўся пра знявагу сястры, забраў яе ў свой дом і задумаў адпомсціць нягодніку. Іх бацька, цар Давід, цяжка перажываў злачынства Амнона, аднак не пакараў яго, бо моцна і бяздумна любіў свайго распусніка-сына. Праз два гады Авесалом наладзіў вялікі банкет, паклікаўшы на яго ўсіх сваякоў, у тым ліку Амнона. І як толькі «развеселілася сэрца Амнона ад віна», ён быў тут жа за сталом забіты па загаду Авесалома, бо ў сэрцы ягоным даўно выпявала помста.

Цар цяжка перажываў гэтую бяду, але не помсціў Авесалому, які з невялікай дружынай знайшоў прыстанішча ў свайго дзеда — цара гесурскага. Праз тры гады яму дазволілі вярнуцца на радзіму, аднак спачатку не дапусцілі да царскага двара. Пазней адбылося прымірэнне Авесалома з яго царственным бацькам. Але, як сын паланянкі, Авесалом, відаць, не быў прызнаны ў якасці наследніка царскага трона.

Тым часам абаяльнасць, прыгажосць, ветлівасць і дэмакратызм садзейнічалі папулярнасці Авесалома, вакол яго пачалі гуртавацца незадаволеныя, і

ён выкарыстаў гэта, каб узмацніць сваё становішча пры двары, стварыў уласную дружыну і ў рэшце рэшт падняў мяцеж, схіліўшы на свой бок значную частку суайчыннікаў. Цар з кучкай верных яму людзей пакінуў свой дом і хаваўся ад паўстанцаў у пустыні. Царства расквалася: адны воіны прысягнулі Авесалому, другія ж сабраліся вакол Давіда. Рашучая бітва адбылася ў лесе за Іарданам-ракою: войска Авесалома пацярпела паражэнне, а сам ён, уцякаючы ад праследвання, заблытаўся доўгімі валасамі ў карані дуба, быў забіты военачальнікам насуперак загаду цара не ўзімаць рукі на жыццё яго сына. Авесалома пахавалі ў глыбокай лясной яме, над магілай насыпалі вялізную кучу каменняў. У дні свайго кароткага царствавання Авесалом паставіў сабе помнік, спаслаўшыся на тое, што няма ў яго сыноў, якія б захавалі памяць аб ім. Цар жа Давід доўга плакаў ля варот свайго дома, усклікаючы: «Авесалом, сын мой, сын мой Авесалом! Чаму ж не наканава на мяне памерці замест цябе, Авесалом, сын мой, сын мой!»

Паводле тлумачэння Агады (той часткі Талмуда, у якой развіваюцца рэлігійна-этычныя ідэі Бібліі), вобраз Авесалома стаў сімвалам неясчэпнага славалюбства, несуючынна адносін да бацькоў і марнасці надзеі на прыгажосць. Як сведчаць біблейскія, у даўнія часы яў-

рэйскія равіны загадвалі бацькам прыводзіць непаслухмяных дзяцей да помніка Авесалому, каб яны ўспаміналі яго гісторыю і кідалі каменні на яго магілу.

Праваслаўныя тэологі амаль не закранулі гэтай тэмы, пра што сведчыць адсутнасць адпаведных тлумачэнняў у шматтомнай «Толкавой Бібліі», выданай у 1904—1913 гадах пад рэдакцыяй А. П. Лапухіна і яго паслядоўнікаў. Нашы гісторыкі, відаць, лічаць аповесць пра Авесалома чыста мастацкім творам, бо заблылі пра яго ў шматтомнай «Історычнай энцыклапедыі». Адным словам, гэты трагічны сюжэт і сапраўды шэкспіраўскі па моцы страсцей вобраз паўстанца абыздены ў нашай мастацкай і навуковай літаратуры.

ШМАТПАКУТНЫ
ІОЎ

У беларускага асветніка былі свае любімыя кнігі, і сярод іх, бадай, ці не першае месца займала аповесць пра пакуты праведнага Іова — адзін з самых трагічных літаратурных твораў старажытнага свету. У натхненых словах прамовы да «Кнігі святога Іова» Ф. Скарына тлумачыў яе змест сімваламі — у сэнсе прарочага прадбачання трагічнай драмы станаўлення хрысціянства і, шырэй, — трагедыі чалавечага духу.

**КАК РЕШАЕТСЯ
ВОПРОС
О СОБСТВЕННОСТИ**

Вопрос о собственности на землю — один из наиболее важных сейчас для Советского Союза. Приоритет отдается общественной собственности, и пока земля предоставляется крестьянам только в пользование. Лишь в будущем, по мнению правительства, возможно будет наделение крестьян землей и полным правом ею распоряжаться. Против проведения такой политики в своей республике выступает недавно созданный на учредительной конференции арендаторов, фермеров, крестьянских хозяйств и кооперативов «Крестьянский союз Белорусской ССР», неформальное демократическое движение, объединяющее 200 фермерских хозяйств и полторы тысячи арендных коллективов.

По мнению председателя правления Крестьянского союза кандидата экономических наук Константина Ермоленко, СССР в

**КРЕСТЬЯНСКИЙ
СОЮЗ
ПРОТИВ
КОЛХОЗОВ**

состоянии совершить рынок и насытить рынок продовольствием в течение двух-трех лет, в случае если крестьянин станет реальным хозяином земли и сможет распоряжаться результатами своего труда.

Основное препятствие этому — командно-административная система, — считает Константин Ермоленко. — На сто тысяч сельских механизаторов в совхозах и колхозах Белоруссии приходится сто тысяч управленцев. Но и у крестьян за 70 лет Советской власти сложилась психология наемного работника, поэтому главное — убедить их в необходимости радикальных изменений. Мы не только пропагандируем свои идеи. Сейчас повсюду возникают индивидуальные и семейные крестьянские хозяйства. Арендаторы и фермеры постоянно сталкиваются с трудностями в приобретении техники, семян, специальной литературы, у них нет правовых гарантий и юридической защиты. Помогать им должен наш союз. Мы добиваемся принятия закона о кооперативах и фермерских хозяйствах, без которого невозможно преодолеть сопротивление на местах. Необходимо, чтобы технику, оборудование, запчасти, удобрения фермеру продавали по тем же ценам, что и колхозам, а не в три раза дороже.

Кстати фермер платит за аренду земли до 1 000 рублей за гектар, а колхоз — 300-500 рублей.

Пока Крестьянский союз живет за счет добровольных взносов и на деньги спонсоров. Как только появится достаточная финансовая основа, союз собирается заняться не только организаторской, но и хозяйственной деятельностью.

Григорий КОЛОВОВ.

МИР УВЛЕЧЕНИЙ

СЛЕЗЫ И СМЕХ АЛЕКСАНДРА ИВАНОВИЧА

В Залесье под Сморгонью, где находится бывшее имение композитора М. Огиньского, и в близлежащих деревнях большинство скульптур установленных в парках, клубах, школах, выполнены одним художником — местным жителем Александром Ивановичем Живаевым. Работы его не назывешь выдающимися памятниками культуры, отражают они в основном наше «славное» прошлое. Люди давно привыкли к подобному убранству общественных мест и безразлично взирают на безликие бюсты и фигуры, зачастую не задерживая взгляда. Однако встреча с этим безвестным скульптором запомнилась мне ярче, чем умные беседы в шикарных просторных мастерских его собратьев по цеху. Живаев — художник-инвалид, у него нет правой руки.

...Юношей Саша работал слесарем на железной дороге. Был скромным, даже робким парнишкой. Имел хороший голос, пел. Но больше всего любил он рисовать.

Однажды на работе во время обеденного перерыва он по привычке напрямую через рельсы побежал в буфет. Приближающегося поезда за считанные минуты не видел. В первые минуты трагедии он не представлял реально, что же произошло. Не потерял даже сознания. Обхватил левой рукой кровоточащее правое плечо и сам пошел в больницу. Случилось это в 1936 году.

Расставаться с красками юноша не захотел, учился рисовать левой рукой, и через два года его приняли в художественное училище. Учился он увлеченно и за год прошел два курса. Но вот новое испытание. Началась война.

В конце войны Александр женился. В 1944 году жена подарила ему первую дочь, через год — вторую, затем родилась третья, четвертая... Лишь в 1952 году Бог послал сына, но забрал восьмерых детей из двенадцати. Пережил и эти восемь трагедий Живаев.

После войны работал оформителем в художественной ма-

стерской: писал вывески, плакаты, лозунги. Сколько их было в ту пору! Кисть не держалась в руке от усталости. Труден был хлеб художника-инвалида.

— В 1948 году решил вылепить Антонину — первую дочку, — рассказывает Александр Иванович. — Но опыта не было. Не знал тогда, что такое пластилин, хорошая глина.

Эта скульптура ему не удалась — навыка не было, но и опыт не пропал даром. Оставил живопись Александр на время и серьезно занялся скульптурой. Больше всего он выполнил бюстов Ленина и Сталина. Время было такое: гипсовые вожди, застывшие в утвержденной «свыше» форме, заполнили все присутственные места. Лепил их всю жизнь и Александр. Да что об этом сейчас вспоминать? Конъюнктура обеспечивала хороший заработок, приносила достаток и веселье в большую семью Живаевых. Можно ли осуждать за это?

Залесье широко известно тем, что здесь жил Огиньский. Память о нем передается из по-

коления в поколение. Три скульптуры замечательного композитора выполнил Живаев за годы своей работы, одна установлена в сморгонском клубе, две других выставлены в городском музее. А в самом имении Огиньского скульптуру поставить не догадались, зато воздвигли большой памятник «вождю народов». Долго стоял с простертой рукой на берегу пруда, а когда время пришло, подковырнули да спихнули его в воду... Но «вождь» всех времен и народов не затонул. Нащупал-таки ногами устойчивую почву в иле. Прямо мистика какая-то!

— Александр Иванович, признайтесь, ведь ваша работа поди? — пытали мы его. Но художник отмалчивался.

— Да что мы все о работе? — говорил он. — Подождите, магазин еще работает, сейчас за бутылочкой сбегаю. Мигом. Радость какая: впервые журналисты приехали...

И смех, и слезы... Как и вся жизнь человека.

Владимир КАЛИНИЧЕВ.

В 9-й средней школе Витебска занимается чуть более тысячи мальчиков и девочек. С нынешнего года здесь открылся класс, где можно будет постигать основы менеджера искусства. Наиболее способные старшеклассники под руковод-

ством преподавателей, а также опытных ученых из педагогического и технологического институтов прямо в стенах «альма матер» занимаются изучением специально разработанной программы. Для ребят также оборудованы

прекрасные актовый и спортивный залы, зал ритмики и кинозал, стрелковый тир, лингафонные кабинеты и кабинет информатики. НА СНИМКАХ: семиклассница Марина ПЕТУХОВА вместе с учительницей белорусского

языка и литературы Татьяной ПЕТРАЧЕНКО и художником завода имени Кирова Виктором ИВАНОВСКИМ готовят к занятиям учебный кабинет; учитель труда Валерий БУЕВИЧ.

Фота А. ЦЕРЛЮКЕВИЧА.

**В ПАМЯТЬ
О СЕВЕРНЫХ КОНВОЯХ**

«Северный конвой» — такое название будет иметь региональный экономический центр, создаваемый в Мурманске. Решение о его учреждении приняло на днях правление международного неправительственного благотворительного фонда «Вечная память солдатам». «Северный конвой» будет своего рода представительством этого фонда в Заполярной области.

Уже само название центра говорит о его главном предназначении. Оно в том, чтобы всеми доступными средствами служить делу увековечения памяти павших в годы войны и ушедших из жизни в послевоенное время участников героических морских переходов, способствовать укреплению духа братского интернационального сотрудничества, зародившегося в дни суровых испытаний, оказывая реальную помощь и поддержку живущим среди нас ветеранам войны.

9 мая 1990 года в Мурманске во время очередной международной встречи участников союзнических конвоев состоялась торжественная закладка мемориала в честь подвига всех, кто был в составе морских караванов. Тогда же ветераны договорились о необходимости создания «живого» мемориала — проведения регулярных международных встреч потомков ветеранов.

Заботы, связанные с предстоящим строительством Мурманского мемориала, лишь одно, хотя и важное, направление деятельности регионального центра «Северный конвой». Центр намерен активно участвовать в подготовке к 50-летию прихода в СССР первого союзнического морского конвоя. Это был конвой, прлучивший помимо принятого тогда буквенного обозначения еще и название «Дервиш». Он прибыл в Архангельск 31 ав-

густа 1941 года и доставил военные грузы, в которых тогда так нуждался Советский Союз.

К 50-летию этого памятного события центр «Северный конвой» предполагает подготовить и издать книгу об арктических караванах помощи советскому народу в годы войны. Широкое и объективное информирование советской и международной общности о морских конвоях как об одной из героических страниц в истории второй мировой войны должно стать еще одним из направлений работы регионального центра.

«Северный конвой» поддерживает идею объединения всех живущих в СССР участников арктических конвоев в общесоюзную ветеранскую организацию, аналогичную общественным объединениям «Клуб северная Россия» и другим, действующим в США, Англии, Канаде, Австралии, Новой Зеландии.

Недавно в Мурманской областной газете «Полярная правда» одним из участников союзнических конвоев было высказано предложение — в связи с приближающимся 50-летием со дня прибытия в Советский Союз первого конвоя учредить в СССР памятную нагрудную медаль, посвященную этой дате. Международный фонд «Вечная память солдатам» и его мурманский региональный центр поддерживают это предложение и считают, что такой медалью, если она будет учреждена, должны быть награждены все здравствующие ныне советские и иностранные участники конвоев.

Создаваемый в Мурманске региональный центр «Северный конвой», являясь дочерней организацией фонда «Вечная память солдатам», в то же время не рассчитывает на пожертвования. Центр после его регистрации в соответствии с уставом станет самостоятельной хозяйственной организацией и будет иметь статус юридического лица. Его деятельность будет регулироваться законодательством СССР о малых предприятиях. В планах центра «Северный конвой» — сооружение памятных знаков, мемориалов, подготовка различных материалов и выпуск продукции с символикой фонда «Вечная память солдатам», устройство аукционов и ярмарок, издательская деятельность.

Вячеслав ИЩЕНКО.

3 КОЖНЫМ годам узрастае цікавасць да беларускай культуры на Захадзе, але так ярка і імпульсіўна, як сёлета, яна ніколі раней не праяўлялася. Бясспрэчна, пэўнае ажыццёленне гэтаму працэсу надалі падрыхтоўка і правядзенне слаўтага Скарынінскага юбілею. Тым не менш такая значная і на першы погляд нечаканая ўвага да беларусістыкі можа выклікаць здзіўленне. Таму перш за ўсё хацелася б звярнуць увагу на тое, што падобная сітуацыя ўзнікла не выпадкова і складалася не адразу. Яна была выклікана і абумоўлена шэрагам акалічнасцяў, што зніталіся ў пасляваенны час вакол Беларусі, лёсу яе народа і культуры. Да такіх акалічнасцяў у першую чаргу хацелася б аднесці выхад беларускай літаратуры ў асобе Васіля Быкава да сусветнага чытача, актыўную папулярызаванасць нашай культуры эмігранцкім асяроддзем, буйны росквіт пасляваеннай славістыкі, што, безумоўна, спрыяла значнаму прытоку заходніх славістаў у беларусістыку. Пад уплывам гэтых стымулюючых фактараў і складалася тэндэнцыя, якая, хай сабе і паволі, але няўхільна набірала сілу і пад уздзеяннем якой паступова рушыліся даволі ўстойлівыя стэрэатыпы. Найбольш значымі і трывалымі з іх былі: першае, адсутнасць належнай увагі да беларускай тэматыкі на Захадзе, якая, з аднаго боку, выціскалася больш папулярнай і перспектыўнай рускай і польскай, з другога, не распрацоўвалася з прычыны адсутнасці ярка выяўленага аб'екта даследавання, які растаўраўся ў суседніх культурах — рускай, польскай, літоўскай, украінскай. Другое, старанная ізаляцыя беларускай культуры за мурамі сацыялістычнага лагера ад знешняга свету, што з педантычнай настойлівасцю і цынічнай упартасцю праводзілася рэспубліканскім кіраўніцтвам.

Новая тэндэнцыя, што дзесяцігоддзямі прабівала сабе дарогу ў нетрах славістыкі і зараз паспяхова пераадоляе бар'ер ізаляцыі, знаходзіць сваё рэальнае праяўленне ў шматлікіх мерапрыемствах культурнага характару, якія праводзяцца ў самых розных кутках свету. Якраз сёлета і адбыўся шэраг такіх вельмі, на наш погляд, значных, міжнародных сімпозіумаў і канферэнцый, якіх да гэтага часу не знала беларуская культура.

Так, у Італіі, вечным горадзе Рыме, з 29 красавіка па 6 мая была праведзена міжнародная канферэнцыя «Фарміраванне сацыяльна-культурных традыцый ва Усходняй і Цэнтральнай Еўропе: Беларусь, Літва, Польшча, Украіна». На ёй вялася зацікаўленая гаворка, часта з даволі палярнымі падыходамі да праблемы, пра ўклад кожнага з народаў у культурную скарбніцу чалавецтва, пра далейшыя больш плённыя шляхі і спосабы павелічэння гэтых набыткаў. Акрамя таго, былі створаны каардынацыйны камітэт з мэтай будучага больш перспектыўнага супрацоўніцтва і выпрацаваны некаторыя канкрэтныя мерапрыемствы такога супрацоўніцтва.

У абсяг гэтай новай тэндэнцыі, з якой звязваюцца надзеі і на істотнае пашырэнне беларускай тэматыкі за мяжой, і на больш грунтоўнае і глыбокае даследаванне яе на Захадзе, і паступовае далучэнне да шырокіх колаў сусветнай грамадскасці, як нельга лепш упісваецца і такая культурная падзея, як міжнародная канферэнцыя «Славяне: адзінства і многаствасць», якая праводзілася ў Мінску ў рамках Свята славянскага пісьменства і славянскіх культур з 24 па 27 мая, дзе, як і трэба было чакаць, шмат увагі аддадзена беларусістыцы ў параўнальна-супастаўляльным разглядзе яе з іншымі славянскімі культурамі.

Акрамя таго, з 24 па 31 мая пры Беларускай дзяржаўнай універсітэце працаваў міжнародны сімпозіум «Беларуская мова, літаратура і культура ў кантэксце моў, літаратур і культур народаў свету» і Камітэт па арганізацыі Міжнароднага штогадовага семінара беларускай мовы, літаратуры і культуры. На семінары прысутнічалі славісты з Англіі, ЗША, Аўстрыі, Швейцарыі. У яго рабоце актыўны ўдзел прынялі Моніка Банькоўская, Томас Бэрд, Джэймс Дзінглі, Пітэр Майо, Герман Бідэр, Фердынанд Нойрайтэр. Правядзенне падобнага семінара віталі славісты Германіі, Італіі, Нарвегіі і іншых краін, хаця па розных абставінах прыехаць на яго не змоглі. На апошнім пасяджэнні камітэта было прынята рашэнне — адкрыць пры БДУ Міжнародную летнюю школу беларускай мовы, літаратуры і культуры і першыя заняткі яе правесці ў жніўні 1991 года.

Да ліку вышэйназваных мерапрыемстваў неабходна далучыць і яшчэ адну значна-нальну падзею года. З 18 па 20 чэрвеня ў Варшаўскім палацы культуры і навукі адбылася міжнародная канферэнцыя, прысвечаная слаўтаму юбілею — 500-годдзю з дня нараджэння Францыска Скарыны. На ёй сабраўся прадстаўнічы форум беларусазнаўцаў з розных

краін і кантынентаў, каб даследаваць і раскрасць новыя старонкі шматграннай дзейнасці беларускага асветніка і першадрукара. Яго ўдзельнікі былі адзіныя ў тым, што даўно настаў час і вучоным-беларусазнаўцам мець свой міжнародны цэнтр. Літаральна на наступны дзень, 19 чэрвеня, і быў створаны арганізацыйны камітэт, якому было даручана заснаваць у 1991 годзе ў Мінску такі цэнтр — Міжнароднае згуртаванне беларусаў.

Менавіта да гэтага часу адносіцца яшчэ адна неардынарная па сваёй сутнасці і значэнню падзея — міжнародны сімпозіум «Беларусь і Захад», спецыяльна арганізаваны і поўнасцю прысвечаны беларускай культуры. На ім і хацелася б больш канкрэтна засяродзіць увагу. Сімпозіум адбыўся ў Заходняй Германіі, пры Мюнстэрскім універсітэце, з 3 па 7 мая. У рабоце яго прынялі актыўны ўдзел шматлікія вучоныя Заходняй Германіі, Беларусі, Англіі, ГДР, Заходняга Берліна — больш за 30 спецыялістаў.

Ініцыятарамі правядзення гэтага форуму, як і трэба было чакаць, выступілі за-

ПЕРШЫ МІЖНАРОДНЫ СІМПОЗІУМ ПА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ У ГЕРМАНІІ

МЫ І ЗАХАД

ходненямецкія славісты — адна з найбольш буйных і плённых навуковых арганізацый па даследаванні славянскіх культур у Заходняй Еўропе. Непасрэдным арганізатарам яго сталі Славяна-Балтыйкі Мюнстэрскага універсітэта і заходненямецкі Камітэт ЮНЕСКА за пашырэнне вывучэння славянскіх культур. Ажыццяўленне ўсёй гэтай важнай справы ўзяў на сябе правадзейны член Рейн-Вестфальскай акадэміі навук, дырэктар Славяна-Балтыйскага семінара прафесар Фрыдрых Шольц.

Адкрыццё сімпозіума было святочным. Яно адбылося ў зале ўрачыстасцяў. Яго абвясціў прарэктар па навуцы і падрыхтоўцы навуковых кадраў прафесар Брынкман. Рабочую частку сімпозіума адкрыў прафесар Ханс Ротэ. Ён яшчэ раз звярнуў увагу на тое, што сёння мы маем справу з абмеркаваннем праблем беларускай культуры ў кантэксце нямецкай — і больш шырокім — еўрапейскіх культур. Гэта з'яўляецца новым і актуальным для заходне-еўрапейскай славістыкі, якая ўпершыню падышла да высновы аб неабходнасці правядзення падобнага форуму.

За час работы сімпозіума было прычытана 12 дакладаў: з іх 6 беларускімі і 6 замежнымі вучонымі. Акрамя дакладчыкаў на сімпозіуме прысутнічала вялікая колькасць гасцей. Гэта вядомыя славісты: Райнхольт Олеш (Кёльн), Карл Польшайм (Бон), Юрый Бойка-Блахін (Мюнхен), Родрык Шміт (Марбург), Ульбрэхт Обст (Кёльн), Херхард Біркфельнер, Херхард Рэсель, Холегер Гемба (Мюнстэр), Арнольд Макмілін (Лондан), Норберт Рандаў, Фрыдхельм Хітцэ (ГДР), Вольфганг Фрыцэ (Заходні Берлін) і шмат іншых.

Большасць дакладаў мелі аглядны характар. У іх ставіліся шматлікія праблемы з розных галін беларускай культуры. Найбольш шырокае асвятленне, аднак, на наш погляд, атрымала літаратурная тэматыка. З ёю звязаны некалькі значных дакладаў. У адным з іх «Заходняя класіка і рамантычныя элементы ў творчасці Максіма Багдановіча» А. Макмілін, добры знаўца паэзіі М. Багдановіча, грунтоўна акрэсліў найбольш значныя сферы судакранання Багдановіча — паэты, перакладчыка, тэарэтыка і крытыка — з духоўнымі набыткамі еўрапейскай мастацкай культуры ад глыбокай старажытнасці да пачатку XX стагоддзя і кампетэнтна ацаніў яго важкі ўклад у далучэнне беларускай паэзіі да сусветнага літаратурнага працэсу.

Умела апіраючыся на апошнія дасягненні літаратуразнаўчай навукі і багаты вопыт даследавання, Ф. Шольц у дакладзе «Беларуская паэзія і еўрапейскі мадэрнізм», прааналізаваўшы станаўленне і шляхі развіцця заходне-еўрапейскага мадэрнізму, паспрабаваў выявіць і на творчасці Я. Купалы, Я. Коласа і М. Багдановіча абгрунтаваць, які адбітак знайшоў гэты ўплыў на працягу еўрапейскай культуры на беларускую літаратуру.

Лепшаму разуменню беларускай літаратуры і яе праблем садзейнічаў і грунтоўны даклад І. Саверчанкі «Літаратура Беларусі эпохі Адраджэння і нямецкая рэфармацыйная думка», у якім ярка і пераканаўча паказана вялікае добра-

творнае ўздзеянне нямецкай рэфармацыйнай думкі на развіццё беларускай культуры і асабліва палемічнай літаратуры. Гэтаму спрыяў у многім і абавязнаючы даклад У. Сакалоўскага «Нямецка-беларускі літаратурны сувязі. Гісторыя і сучаснасць». У ім на багатым фактычным матэрыяле з новых пазіцый рэальнасці і агульначалавечых прырытэнтаў прааналізаваны ў гістарычным аспекце з XIV па XX стагоддзе складаны працэс станаўлення нямецка-беларускіх літаратурных сувязей.

Зусім новым і нечаканым для нямецкіх славістаў стаў даклад Ю. Хадзікі «Беларуская іканаграфія і яе сувязі з усходнім і заходнім іканаграфічным мастацтвам». Аўтар яго асаблівую ўвагу сканцэнтраван на працэсах у іканаграфіі, што адбыліся на Беларусі пад уплывам Брэсцкай уніі 1596 года, прасачыў за іх лёсам на працягу XIV—XIX стагоддзяў. Доклад Ю. Хадзікі, ілюстраваны слайдамі, зрабіў вялікае ўражанне. Нямецкім вучоным упершыню ўдалося так ярка ўбачыць і глыбока адчуць своеасаблівае беларускае сярэднявечнае

іконы, напрамку яе развіцця, змены стылю.

Даволі глыбока і абгрунтавана ў кантэксце сімпозіума «Беларусь і Захад» былі раскрыты праблемы беларускай фалькларыстыкі. К. Кабашнікаў у дакладзе «Навуковая спадчына братоў Грым і развіццё беларускай фалькларыстыкі» пераканаўча паказаў, што сярод розных аспектаў айчынай фалькларыстыкі значную цікавасць набыла выяўленне ўзаемазвязей і ўзаемадзеянняў у галіне вуснапаэтычнай творчасці. Правадзячы аналіз беларуска-нямецкіх фальклорных сувязей, дакладчык падыходзіць да вываду, што на пэўным этапе развіцця беларускай фалькларыстыкі адчуваецца значны ўплыў на яе як саміх прац братоў Грым, так і таго навуковага напрамку — міфалагічнай школы, асновы прынцыпы якой былі імі сфармуляваны.

Нямецкі вучоны з вялікай увагай аднесліся да даклада З. Мажэйкі «Беларускі песенны фальклор у еўрапейскім кантэксце», які быў багата ілюстраваны непавамі розных пластоў беларускай народнай песні. Праблема яе вызначэння ў славянскім і, шырэй, еўрапейскім культурным кантэксце знайшла выяўленне ў дакладзе ў трох важнейшых ракурсах: параўнальна-гістарычным і параўнальна-геаграфічным, у станаўленні і развіцці этнамузыкалагічных школ і напрамкаў, у святле этнакультурных працэсаў, якія ставяць фальклор у цэнтр глабальных экалагічных праблем сучаснай культуры.

Вельмі актуальна і эмацыянальна прагучаў даклад П. Садоўскага «Месца беларускай — мовы ў еўрапейскай моўнай супольнасці». У ім яркі адбітак знайшоў нялёгкае шлях яе станаўлення і развіцця на шырокім гістарычным фоне жыцця беларускага народа. Докладчык прасачыў за роляй яе ў Вялікім княстве Літоўскім, за паступовай яе паланізацыяй, а затым і татальнай русіфікацыяй, якая ў 30—50-я гады ператварылася ў «моўныя рэпрэсіі». Больш падрабязна былі прааналізаваны 60—70-я гады, калі пад прыкрыццём «славутай» канцэпцыі эліцыя нацыі беларуская мова адміністрацыйным шляхам паступова, але няўхільна і сістэматычна выклічалася са сферы ўжытку, а таксама гвалтоўна асімілявалася многімі беларускімі псеўданавукоўцамі, якія пазбаўлялі яе натуральнага развіцця. Доклад багата ілюстраванаўся шматлікімі, падчас да смеху кур'ёзнымі прыкладамі. Падводзячы вынікі, П. Садоўскі пераканаўча паказаў шляхі выхаду з даволі тупіковай моўнай сітуацыі на Беларусі.

Два даклады былі прысвечаны ідэалагічным плинням сярэднявечнага Беларусі — гуманізму і уніяцтва. Гэта «Гуманізм на Беларусі» Х.-Б. Хардэра і «Унія беларускай і ўкраінскай царквы ў Брэсце» Г. Адрыяні. У першым з іх значная ўвага была звернута на вытокі і асаблівасці гуманізму на Беларусі, раскрыты важнейшыя фактары і перадумовы, якія садзейнічалі яго развіццю і даволі шырокаму распаўсюджанню, акрэслены найбольш характэрныя яго рысы і ўласцівыя яму тэндэнцыі. У другім — грунтоўна вызначаны тыя гістарычныя перадумовы і важнейшыя прычыны, што выклікалі да жыцця Брэсцкую унію 1596 года. На шырокім фоне зацятай

рэлігійнай барацьбы, катастрофічнага крызісу каталіцкай і праваслаўнай царквы, сур'ёзных супярэчнасцяў у адносінах паміж Вялікім княствам Літоўскім і Рэччу Паспалітай былі прааналізаваны акалічнасці, што перашкодзілі распаўсюджанню уніяцтва і абумовілі яго паступовае заняпаў.

Адноснам заходніх славістаў да гістарычнай навукі ў Беларусі прысвечаны даклад «Беларусь і праблемы адзінства рускай гісторыі» вядомага даследчыка гісторыі Усходняй Еўропы Э. Геша. Ён, прааналізаваўшы найбольш вядомыя канцэпцыі гісторыі Расіі і СССР, глыбока і аргументавана раскрасіў наскрозь тэндэнцыйную гістарыяграфію царскіх і савецкіх вучоных, даў мажлівасць адчуць і ўбачыць, што аб'ектыўнасць даследавання прыносілася ў ахвяру ці то нацыянальным і вялікадзяржаўным інтарэсам рускіх, ці фальшывым тэорыям савецкіх ідэалагічных устаноў. Вучоны пераканаўча паказаў, што ў аснову метадалогіі гісторыі Беларусі павінна быць пакладзена аб'ектыўнае, рэальнае даследаванне гісторыі плямён і народаў на той тэрыторыі, якая паслужыла асновай для фарміравання беларускай нацыі і яе далейшага развіцця.

Узорам скрупулёзнага аналізу лінгвістычных праблем стаў даклад Р. Штыхеля «Усходнеславянская лексікаграфія і візантыйскія традыцыі ў XVII стагоддзі». Докладчык на лёсе аднаго толькі слова яскрава выявіў, як пад уплывам развіцця ўсходнеславянскай лексікаграфіі, змены светапогляду людзей ішло пераасэнсаванне візантыйскай традыцыі пры перакладзе царкоўнай літаратуры. Яно было ярка прадэманстравана на замене слова «дарносити» словам «дардносити» («копненосити»), якое ўпершыню было ўведзена ў кіеўскім выданні «Служэбніка» 1629 года манахам Тарасіем Земкай.

Падводзячы вынікі гэтага першага значнага міжнароднага сімпозіума на Захадзе па беларусістыцы, хацелася б звярнуць увагу на некаторыя яго асаблівасці. Шырокі абсяг яго тэматыкі, кампетэнтнасць і глыбокая дасведчанасць яго ўдзельнікаў, высокая актыўнасць дыскусій, глыбокая зацікаўленасць у абмеркаванні пастаўленых праблем — усё гэта яскрава сведчыла, што нямецкая славістыка не толькі сур'ёзна ставіцца, але і прыкладае значныя намаганні ў выпрацоўцы новых адносін да беларускай культуры. Вось у гэтым зацікаўленым і настойлівым жаданні нямецкіх славістаў дапамагчы беларускай інтэлігенцыі вярнуць сваёму народу яго культурныя набыткі і бачыцца нам адметнасць гэтага незвычайнага форуму.

Другой характэрнай рысай было тое, што сімпозіум праводзіўся пад вельмі аб'ёмным вызначэннем «Беларусь і Захад», а таму і ахапіў шырокі спектр праблем, звязаных з культурай Беларусі ў яе сувязях і ўзаемадзеяннях з нямецкай і больш шырока — еўрапейскімі культурамі. На ім былі закрануты шматлікія праблемы, якім у айчынных даследаваннях не заўсёды ўдзялялася дастатковая ўвага ці якія разглядаліся да гэтага часу галоўным чынам у вузкім нацыянальным аспекце. Пэўна, не ўсе з вышэйпералічаных праблем знайшлі сваё вычарпальнае і кампетэнтнае асвятленне.

Беларускай дэлегацыі гэты сімпозіум даў шмат: гэта і рэальнае ўяўленне пра стан вывучэння беларусістыкі ў Заходняй Германіі, прыярытэт агульначалавечых каштоўнасцей над класавымі і ідэалагічнымі, высокі філасофска-тэарэтычны ўзровень даследаванняў, пра адметнасць метадалогіі, якая засноўваецца не на ўсталяваных догмах і штучна сканструаваных ідэалагічных схемах, а на шырокім аналітызме, высокай доказнасці і багатай выніковасці.

Правядзенне міжнароднага сімпозіума «Беларусь і Захад» яскрава сведчыць пра тое, што падобныя ініцыятывы з боку заходне-еўрапейскіх славістаў варты не толькі вітаць, але ўсямерна падтрымліваць і развіваць як з мэтай шырокага інфармацыйнага абмену, стымулявання далейшага даследавання беларускай тэматыкі, падключэння да шырокага замежнага супрацоўніцтва, каб далучэнне нашай культуры да міжнароднага кантэсту не заставалася толькі на ўзроўні знаёмства і даследавання, а ператваралася ў працэс актыўнага падключэння да перадавых тэндэнцый развіцця сусветнай цывілізацыі.

Паспяховае правядзенне сімпозіума «Беларусь і Захад», захады па падрыхтоўцы падручніка беларускай мовы, стварэнне пры Славяна-Балтыйскім семінары ў бліжэйшыя гады беларускамоўнай групы студэнтаў — усё гэта глыбока пераконвае нас у тым, што настаў карэнны паварот у справе даследавання беларускай культуры ў Германіі і першыя значныя крокі ў гэтым напрамку зроблены.

Уладзімір САКАЛОЎСКІ.

УСЕСАЮЗНЫ КОНКУРС ЧЫТАЧОЎ

СТО ЛЕПШЫХ КНІГ
1989 ГОДА

Аўтарытэтны савецкі што-тыднёвік «Кніжное обозрение» падвёў вынікі ўсесаюзнага конкурсу чытачоў і назваў сто лепшых кніг мінулага года. Такая позняя публікацыя выклікана процідзеяннем кіраўніцтва Усесаюзнага таварыства «Кніга» — яно не рызыкнула (справа была ў маі) узнагародзіць прызам чытацкіх сімпатый Аляксандра Салжаніцына за кнігу «Архіпелаг ГУЛАГ. 1918—1956».

З пункту гледжання строгай навуковай думкі вынікі конкурсу, напэўна, можна падвергнуць сумненню. Але бяспрэчна, што агульную карціну чытацкіх прыхільнасцей у СССР ён дае правільна.

На першае месца выйшла кніга папулярнага барда, паэта і акцёра Уладзіміра Высоцкага «Паэзія і проза». На другое — кніга аб У. Высоцкім французскай актрысы Марыны Уладзі «Уладзімір, ці Перапынены палёт».

Папулярнасць Высоцкага ўсенародная. Яго песні, якія б'юць хлусню, крывадушнасць, высмейваюць уладных людзей, душцеляў вольнай думкі, называюць непрыемныя рэчы сваімі сапраўдымі імёнамі, сталі гімнам моладзі, атрымалі прызнанне як інтэлігенцыі, так і рабочых.

З цяперашніх рускіх літаратараў у першай дзесятцы толькі адзін пісьменнік — Аляксандр Салжаніцын (5 месца) — «Архіпелаг ГУЛАГ. 1918—1956». На трэцім месцы — кніга Р. Шцільмарка «Наследнік з Калькуты», якая атрымала шырокую вядомасць. Далей — Аляксандр Дзюма «Граф Монтэ-Крыста», Валянцін Пікуль «Нячыстая сіла» і «Фаварыт», Шарлота Брантэ «Джэн Эйр», Васілій Гросман «Жыццё і лёс», Барыс Пастэрнак «Доктар Жывага».

Па колькасці кніг-прызёраў у лідэры выйшаў пісьменнік Валянцін Пікуль, які нядаўна

памёр. — 6 кніг (6, 7, 17, 38, 56, 98 месцы). За ім ідзе Аляксандр Дзюма — 5 кніг (4, 15, 24, 75, 87 месцы). Прызёр мінулага года конкурсу — кніга Анатоля Рыбакова «Дзеці Арбата» — на 13 месцы.

Сярод аўтараў ста кніг няма ніводнага з Лацінскай Амерыкі, Азіі, Афрыкі. Нават, здавалася б, такі папулярны ў СССР літаратар, як Гарсія Маркес, у спіс ста не ўвайшоў. Не названы ў ліку лепшых і кнігі Кафкі. На «чорным» рынку яны каштуюць надзвычай дорага, але, відаць, масавы чытач авангард не ўспрымае.

Вынікі конкурсу пераконаўча паказваюць, што цікавіць сённяшняга чытача. Гэта, па-першае, гісторыя. Далёкае мінулае і мінулае зусім нядаўняе. Гэта палітычны і звычайны дэтэктыў, фантастыка, прыгоды. Вывад таксама дастаткова адназначны: чытача прыцягвае цікавае, што з'яўляецца галоўным крытэрыем.

Доўгі час савецкі чалавек не меў права выбару, вымушаны чытаць практычна толькі тое, што адабралася высокім партыйна-ўрадавым начальствам. Сёння ён атрымаў права выбару і, натуральна, звярнуў увагу на самае цікавае і захапляльнае, на тое, што яго па-сапраўднаму хвалюе, на тое, што яму па-сапраўднаму хочацца чытаць.

Сур'ёзныя, павучальныя, выхаваўчыя кнігі сёння яўна не ў модзе. Гэтаму, верагодна, садзейнічае і напружаная атмосфера, што пануе ў грамадстве. Людзі імкнуцца адзіцца хаця б на нейкі час ад клопатаў дня. Але нават з улікам усяго сказанага відавочна — будучыня за цікавай кнігай. Ніякая ідэя, ніякія самыя разумныя меркаванні не прыцягнуць увагу свабоднага чытача, калі яны не будуць цікавымі, не будуць увасоблены ў адпаведную форму.

Гаўрыл ПЕТРАСЯН.

МОВАЙ

СПРАДВЕЧНАЙ МУДРАСЦІ

«Плямёны ў сваяцтве, шануецца род» — думка актуальная, ці не праўда? Належыць яна вялікаму туркменскаму паэту XVIII стагоддзя Махтумкулі, а пераклаў паэтычны радок на беларускую мову Уладзімір Караткевіч.

Самыя багатыя россыпы жамчужын народнай мудрасці знойдуць дапытлівыя чытачы на старонках выдаванага выдавецтва «Юнацтва» томіка, у якім сабраны лепшыя творы туркменскай літаратуры, пачынаючы з глыбокай старажытнасці і да нашых дзён. На беларускай мове ўсе яны выдадзены ўпершыню. Аб узроўні ж перакладаў можна меркаваць па іх аўтарах — Максім Танк, Аляксандр Жук, Уладзімір Паўлаў... Акрамя вершаў, пэзаў, апавяданняў, у зборнік увайшлі казкі, прыказкі і прымаўкі.

АНТАЛОГІЯ ПАЭЗІІ

Цікавае выданне заходнебеларускай паэзіі «Ростані волі» пабачыла свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура». Пад адной вокладкай сабраны вершы Гальяша Леўчыка і Максіма Танка, Валянціна Таўлая і Міхася Васілька, Міхася Машары і Ларысы Геніюш... «Ростані волі» — самая поўная з усіх анталогій заходнебеларускай паэзіі, якія раней выходзілі.

Укладальнік і аўтар прадмовы да кнігі — вядомы гісторык літаратуры У. Калеснік.

АЎКЦЫЁН «РЭТРА»

Творы жывапісу і скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — посуд, габелены, шкатулкі і многае іншае — былі выставлены ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР... для продажу. Асеблівасць аўкцыёна «Рэтра» заключалася ў тым, што на яго прадставілі свае рэчы прыватныя асобы. З 145 лотаў было прададзена каля 50 на суму амаль 22 тысячы рублёў.

Першы вопыт для Мастацкага музея аказаўся ўдалым, таму тут вырашана працягнуць аўкцыёны. У канцы года плануецца выстаўка-продаж твораў беларускага, а ў сакавіку — узбекскага мастацтва.

ЗНАЁМЦЕСЯ: «ЗЕМЛЯКІ»

Неяк вечарам гадоў пяць назад да мяне дадому пазваніў Анатоль Кляшчук і між іншым, але з чуйнай усхваляванасцю запытаў, як я разумею слова «зямляк». Вядома ж, пытанне было не так сабе. Анатоль — фотамайстар дасужы і надзіва працавіты. Таму я меў усе падставы падтрымаць Анатоля і заадно павіншаваць з пачаткам задуманай серыі.

Чакаць плёну доўга не давялося. Першыя напрацоўкі, якія неўзабаве паказаў мне Анатоль, ашаламілі. «Ты адкрыў залатую жылу!» — не сцярапай я. А на старонках беларускай «Сельскай газеты» з цягам часу з'явілася свежая, як скіба раллі, рубрыка «Землякі». Штораз яе аўтар нібы прызнаваўся ў сваёй шчырай любові да людзей. Сквозь падмятаў мудрасць і годнасць сваіх герояў. І абавязкова — іх нацыянальную адметнасць. Асабліва ўлюбёна расказаў пра самабытныя таленты. Не прамінаў і дзяцей, заўважаў іх адкрытасць, шчырасць, даверлівасць. Здымаў знаёмых, вядомых на ўсю краіну людзей і тых, хто жыве непрыкметна, ціха пры сваіх адвечных каранях. Не хаваў і болю за чужы знявечаны лёс. Не толькі здымаў, але і запісаў у бланкот, каб словам дапоўніць фатаграфіі, надаць ім большую дакументальнасць.

Ён смела збочваў з выбітых бальшакоў заштампаванай газетнай фотапрадукцыі на пясчаныя, камяністыя ды гразкія дарогі правінцыяльнага жыццяпісу. Сквозь — народ, людзі, абліччы, лёсы. Адным словам, землякі, якіх навокал — як карасёў у сажалцы, толькі гледзячы, хто ты сам: як думаш, як бачыш, як слухаш.

Анатоля здавён вабяць кірмашы, народныя святы, самотныя імгненні людскай жалобы. Праца сляян — гэта праца яго бацькі і маці. Ён так назіваў хараша бачыць плён працы ды яе творцу. І сам нагадае мне арагатага, які ідзе за плугам і час ад часу спыняецца, каб азірнуцца на зробленае, каб паслухаць у небе жаўранка. Анатоль Кляшчук спыняе імгненні, каб людзі маглі асэнсаваць іх, каб жыццё рухалася наперад у адпаведнасці з няпісанымі законамі гармоніі, адвечнага ладу.

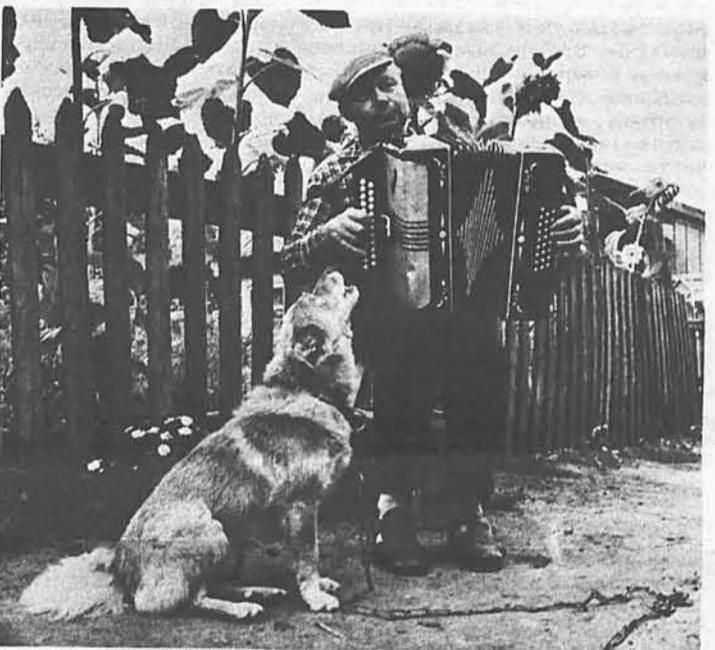
Здаецца, у згодзе з гэтымі законамі ён склаў і сваю першую кніжку-альбом, што мае выйсці ў бліжэйшы год — два ў выдавецтве «Беларусь». Назва яе загадка вядома — «Землякі».

Валерый ДРАНЧУК.

НА ЗДЫМКАХ: работы з будучай кнігі. «Зямля бацькоў — святая зямля» [шмат гадоў амерыканскі беларус Данчык марыў пра сустрэчу з Бацькаўшчынай]; «Чаму ж нам не пець...»; «Усемагутная Дзевы Марыя, дапамажы Мар'ям з аёскі Мар'іна і ўсім пакутнікам ад чарнобыльскай навалы».

Ад рэдакцыі: мяркуючы, што кніга «Землякі» можа стацца вельмі жаданай для многіх нашых замежных чытачоў, пакідаем адрас выдавецтва, куды належыць падаваць заяўкі як ад прыватных асоб, так і ад устаноў, грамадскіх арганізацый:

220600, г. Мінск, праспект Машэрава, 11, «Белкніга».

НАТАТКІ БЕЛАГА

ПАД РАЗВІТАЛЬНЫЯ КРЫКІ ЖУРАВОЎ

Чырвань лістоты і развітальныя крыкі журавоў — найбольш характэрныя рысы верасня. Дрэвы ненадоўга набываюць дзіўнае непаўторнае ўбранне. І з кожным днём яно становіцца ўсё больш яркім і разнастайным. Быццам у золата апранаюцца бярозы, пазвонваюць на ветры чырвоныя кроны асінаў, кружаць, ападаючы, медна-чырвоныя разныя лісты клёну. Восеньскі лес «гарыць», пераліваючыся ў скупаватыя сонечныя промяні яркімі і выразнымі фарбамі. Іх яшчэ больш дапаўняюць гронкі каліны і рабіны.

Цягнуцца і цягнуцца да поўдня каскі гусей, журавоў, качак.

Трубнае жураўлінае курлыкканне міжволі навівае сум і журбу. Іх поклічы зусім не такія, якія чулі мы ўвесну. Замест радасці ў голасе — смутак расставання і адчуванне працяглай разлукі з радзімай.

У верасні прырода нібыта знаходзіцца на раздарожжы. Яна ўпарта не хоча развітацца з летнім цяплом, а восень настойліва крэдзецца да яе прахалодай і першымі замарозкамі. Яшчэ ва ўсю цвіце на лясных палянах верас, радуецца вока многія іншыя восеньскія кветкі — рамонкі, крываўнік, браткі, яшчэ ярчэй расцвітаюць блакітныя суквецці цыкорыя, мышынага гарошку, другі раз цвіце лотаць, не здаецца надыходзячым халадам асенні лаганец. І ў той жа час пачынаецца лістапад.

Аднымі з першых скідаюць лістоту ліпа, бяроза, клён. За імі — асіна, вяз, вольха. Асыпаюцца кусты. І ўвесь гэты набор мяккай лістоты падае на зямлю, утвараючы суцэльны дыван, поўнасцю ўсцілае лясную глебу мяккім стракатым пакрывалам, нібыта ўхутваючы яе напярэдадні зімы.

Цяпер любога звярка па шоргату пачуць можна. Хоць мышка прабя-

жыць, хоць вавёрка на зямлю спускаецца. Лістога шмаціць гучна, тут жа выдае іх месцазнаходжанне. Хоць сядаі смірненка і не бегай зусім. Але адседжацца няма калі. Самы час папоўніць недахоп зімніх запасаў. Апошнія дні нарыхтовак засталіся. Спяшаецца вавёрка, мышы і вожыкі цягаюць у патаемныя месцы грыбы, жалуды, арэхі, збіраюць насенне і лясныя плады. А той-сёй нават дробных жывёлін у прымітыўныя «халадзільнікі» складае. Ласка, гарнастая хаваюць прыпасы ў земляныя падвальчыкі, совы — дуплы.

Грунтоўна рыхтуецца да зімы барсук — чысціць, прыводзіць у парадак сваю з мноствам адноркаў падземную «кватэру», цягае ў яе сухое лісце, рыхтуе зручную мяккую пасцель, дзе ўсю зіму потым будзе валацца ў паўдрымоце. Гэтаксама дзейнічае і тапату-вожык. Начапляе на свае іголки сухія лісцікі і цягне да сабе ў нору. А мядзведзь заняты пошукам падыходзячага для бярогі месца. Класціся ў старую бярогу яму не даспадобы, вась і туляецца па лесе, выглядвае патаемнае месца, дзе зручней уладкаваць яе, каб залегчы пазней на спячку.

А ў зайца зусім яшчэ нядаўна нарадзіліся зайчаняты. Гэта іх трэці ў гэтым сезоне прыплод. Нават вырастаюць як след да зімы не паспяваюць — худыя, адна вухастая галава ды ногі. Іх так і называюць — лістападнікі.

Паступова знікаюць насякомыя. Яны таксама хаваюцца ў надзейныя зімовыя сховішчы. Не ўбачыш цяпер яркіх дзённых матылёў, машкары. Толькі прамільгне іншы раз адзінока ў пагодлівы дзень крапіўніца ды праляціць над гладзю вады запозненая страказа.

У лесе даспяваюць апошнія яго дары. Пацямнелі і вылушчыліся арэхі. Гатовыя да ўжывання плады на ляс-

ных ягядных дрэвах — каліне і рабіне. Трапляюцца познія брусніцы. І вядома ж — гэта перыяд збору журавін, галоўнага прыроднага багацця верхавых балотаў. Ягады іх пругкія, утрымліваюць процігніласныя рэчывы і нават у свежым выглядзе могуць захоўвацца да дзевяці месяцаў. А якія цудоўныя прыгатаваныя з іх кісялі, варэнне, выкарыстоўваюцца журавіны для вырабу віна і сокаў.

Адляцеўшыя у паўднёвыя раёны птушак змяняюць іх больш паўночныя сародзічы. Адкачоўваюць да нас рагатыя жаваранкі, уоркі, пуначкі. Падоўгу затрымліваюцца на вадаёмах пералётныя паўночныя качкі. Скарыстоўваючы апошнія ясныя дзенькі, вадаплаўныя дапаўняюць свой тлушчавы баланс і трымаюцца на вадаёмах да самага іх замярзання. А некаторыя і на зімоўку застаюцца. Толькі перабіраюцца тады бліжэй да месцаў дзейнасці чалавека, на ваду незамярзаючых пратокаў ля плацін, млыноў, шлюзаў.

К канцу месяца ў лесе становіцца зусім ціха. Толькі пасвіваюць зрэдку сініцы і каралькі, ды нагадае аб сабе сваім барабанным стукам дзяцел.

Шукаюць належныя сховішчы для зімоўкі рэптыліі і земнаводныя. Жабы збіраюцца ў норы і пад карані дрэваў. Яшчаркі і гадзюкі знаходзяць прытулак у дуплах паваленых гнілых дрэў.

Перабіраюцца «на зімнія кватэры» і водныя насельнікі. Рыбы збіваюцца чародамі, ідуць на глыбокія месцы — у зімавальныя ямы, асабліва акуні, плотка, яршы. Туды ідзе і шчупак, які харчуецца імі. У зацягнутым цінай віры пагружаецца ў сонны стан сом. Жыццёвыя рытмы ў жывёлным свеце прыкметна затухаюць.

Вячаслаў СТОМА,
біелаг.

ЗАХАПЛЕННІ

Хто адмовіцца ўпрыгожыць свой дом такімі арыгінальнымі кветкавымі кампазіцыямі, якія дэманструюць члены клуба «Незабудка» навукова-вытворчага аб'яднання «Планар»!

«Як яны ствараюцца, дзе можна купіць!» — менавіта гэтыя пытанні часцей за ўсё гучалі на выстаўцы «Свет нашых захапленняў», што праходзіла на ВДНГ БССР, дзе былі прадстаўлены работы самадзейных мастакоў. Для задавальнення попыту на арыгінальныя вырабы пры клубе «Незабудка» створаны цэх надомнай працы «Прыгажосць». Да работ у цэху залучаюцца жанчыны, якія

знаходзяцца ў адпачынку па догляду дзіцяці, пенсіянеры — словам, усе, хто захоплены стварэннем кветкавых кампазіцый. Хобі можа стаць для іх і адной з крыніц даходаў.

НА ЗДЫМКАХ: ініцыятары стварэння і актыўныя работніцы цэха «Прыгажосць» (злева направа) Зінаіда КАЗЛОУСКАЯ, кіраўнік цэха Наталля МАТВЕЕВА, Тацяна БЕЛАПОЛ і Валянціна КРАЎЦОВА; такія кветкавыя кампазіцыі рыхтуюць у цэху на продаж.

Фота Ю. ПАУЛАВА.

СПОРТ

Завяршылася турнэ хакеістаў НХЛ каманд «Манрэаль Канадзіенс» і «Міннесота Норд Старз» у СССР. Лік 5:3 на карысць савецкіх клубаў. У адрозненне ад мінулых гадоў заакеанскія спартсмены не змаглі выйграць ніводнай сустрэчы ў лідэраў першынства краіны: уступілі маскоўскім ЦСКА, «Дынама», «Спартак» і «Крылам Саветаў».

Працягваючы хакейную тэму, адначасна ўз'яўненую гульні ў чэмпіянате СССР у апошніх турах мінскага «Дынама». Яно перамагло ў гасцях кіеўскі «Сокал» —

6:5, а дома — яраслаўскае «Тарпеда» — 5:1. Паспяховае выступленне беларускіх спартсменаў прыцягнула ўвагу замежных медыяў. І вось апошняя навіна: дынамаўцы Дзмітрый Ярастаў і Ігар Бубенчышкаў запрошаны гуляць за чэхаславацкі клуб «Банік».

Прыемная навіна прыйшла з Югаславіі. Шэсць беларускіх спартсменаў удзельнічалі ў чэмпіянаце Еўропы сярод юніёраў па кулявой стральбе. Залатыя медалі ў асабістым і ў камандным залку заваяваў мінчанін Дзмітрый Анісевіч. У стральбе з вінтоўкі ён устанавіў сусветны рэкорд. «Золата» ў камандным залку дасталася Ганне Шыцік, Вользе Мірановіч,

Сяргею Юрасаву. Трэцяе месца заняў Анатоль Мажджэр. Як бачым, беларускія спартсмены выступілі дастойна.

Не можам не парадавацца за мінчаніна Вітала Шчэрбу. Як матор, уварваўся ён у эліту айчынай і сусветнай гімнастыкі. Пераможца Гульніаў добрай волі, прызёр сусветнага першынства, а нядаўна заваяваў званне абсалютнага чэмпіёна краіны. Наогул, гімнастыка ў Беларусі знаходзіцца сёння на пад'ёме: фактычна ні адно першынство, ні адзін буйны міжнародны турнір не абыходзіцца без удзелу нашых спартсменаў. І яны, як правіла, становяцца пераможцамі ці займаюць прызавыя месцы.

БЕЛАРУСКАЯ КУХНЯ

БУЛЬБА, ЗАПЕЧАНАЯ З КАНОПЛЯМІ

Адварыць у шалупінні бульбу, аббраць, нарэзаць кубікамі і абсмажыць. Змяшаць з нашаткаванай і абсмажанай цыбуляй, тоўчанымі каноплямі і пасаліць. Пакласці ў каструлю, дадаць алею і запячы ў духоўцы.

12 бульбін, 5 сталовых лыжак алею, 3 цыбуліны, 0,5 шклянкі тоўчаных канопляў, соль.

БУЛЕН З ВУШКАМІ

Зварыць празрысты мясны булён і падаць з вушкамі.

ВУШКІ

Замясіць цеста на кіслым малацэ з дабаўленнем соды, яйка і цукру, тонка раскатаць, разрэзаць на ромбікі. Праціглыя канцы ромбікаў злучыць і зашчыпаць. Вушкі выпячы ў духоўцы на блясе, змазанай тлушчам.

2 шклянкі мукі, 1 яйка, 0,75 шклянкі кіслага малака, 1 сталовая лыжка цукру, 0,5 чайнай лыжкі соды.

АЛАДКІ БУЛЬБЯНЫЯ ПА-МІНСКУ

Абабраную бульбу нацерці на тарцы, пасаліць. Падрыхтаваную масу выкласці лыжкай у выглядзе аладкі на моцна разгарэтую патэльню і абсмажыць з абодвух бакоў. Гатовыя аладкі пакласці ў каструлю, змазаную маслам, перакласці іх свінным фаршам, запраўленым соллю, перцам, дробна насечаным часнаком і паставіць у духоўку на 15—20 мінут.

12 бульбін, 2 сталовыя лыжкі алею, 2 сталовыя лыжкі сметанковага масла, соль.

Для фаршу: 400 грамаў свінны, 4 зубкі часнаку, перац, соль.

КАЎБАСА ДАМАШНЯЯ З ГРЭЦКАЙ КАШЫ

Грэцкія крупы перабраць, прамыць і злёгка падсмажыць, памешваючы на патэльні. У кіпячую ваду дадаць соль, усыпаць крупы і, зрэдку памешваючы, варыць да загусцення.

Пасля гэтага каструлю закрыць крышкай і паставіць у слаба нагрэтую духоўку для ўправання. Гатовую кашу заправіць цыбуляй, падсмажанай на сале, перамяшаць і запоўніць ёю свінную кішку.

Падрыхтаваную каўбасу абсмажыць і падаць у гарачым выглядзе, паліўшы маслам.

2 шклянкі грэцкіх круп, 3 шклянкі вады, 2 сталовыя лыжкі масла, 200 грамаў сала, 1 цыбуліна, 50 сантыметраў свінной кішкі, соль.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44,
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі
Індэкс 63854, Зак. № 1244